

OSTRVA: SENKE, SNOVI I JAVA

1.

Samo jednom sam bio na ostrvu koje je celo bilo u posedu jednog čoveka. Nisam više siguran gde se ono tačno nalazi, ali ako me pamćenje ne vara – bilo je to pre tridesetak godina – iz Crkvenice smo se nekim brodićem odvezli do njega. Iz daljine, izgledalo je kao tanjir koji leluja na morskoj površini; iz blizine, izgledalo je kao malo veći tanjir pun stenja. U neposrednoj blizini nalazilo se veće ostrvo, na kojem se videla kafana, u kojoj je moglo, tvrdio je vlasnik ostrvceta, dobro da se jede. Veće ostrvo su posećivale razne jedrilice i jahte, i kafana je bila puna. Na plaži iza kafane, neko nam je ubrzo javio, sve žene su bile bez gornjih delova kupaćih kostima, tako da niko, osim mene, nije prihvatio poziv vlasnika da obiđemo njegovo ostrvce. Seli smo u motorni čamac i za tren oka smo se našli pred gotovo uništenim malim pristaništem. Vezali smo čamac i pažljivo, kao da hodamo po žici, prešli na ostrvce. „Pogledaj ti to“, rekao je vlasnik, „sve kurton do kurtona. Imaju tako lepe i dobre jahte, a vole da se jebu na čvrstom tlu. I šta sad ja da radim sa njima?“ Nisam znao šta da mu kažem. Stajao sam i namršteno piljio u prezervative, kao da sam tim ljutitim pogledom mogao da ih oteram. Uzeli smo dve velike kartonske kutije iz čamca i počeli u njih da ubacujemo đubre. Bilo je tu starih novina, plastičnih kesa, jedan prazan novčanik, jedno ćebe puno rupa, nekoliko flaša, ogledalce i češalj. Hvatao sam te predmete vrhovima prstiju, ne krijući gađenje, a prezervative sam podizao pomoću jedne daščice i onda otresao u kutiju. „Ne znam zašto ovo radimo“, rekao je vlasnik ostrvceta, „čim odemo, nagruće ponovo ovamo“. Ubacio je još nekoliko stvari u kutiju, uspravio se i proteglio. „Otkud im samo toliki kurtoni“, rekao je, „to bih voleo da znam“. Pogledao me je. „Je l' ti uvek“, upitao je, „imaš kurton u džepu?“ Nasmejao sam se. „Nikad“, rekao sam. „Ni ja“, rekao je vlasnik ostrvceta, „a gledaj ti ovu količinu, kao da ništa drugo nemaju u džepovima. Vidi, ovaj je još svež“. Iz prezervativa na vrhu njegove daščice kapljala je mutna tečnost. „Ko zna šta je to“, rekao sam. „Kako misliš šta je to“, uzvratio je vlasnik ostrvceta, „to ti je prljava sperma“. S gađenjem je bacio daščicu i prezervativ u kutiju. „Jebem ti ostrvo“, rekao je i pljunuo, „da sam znao šta me ovde čeka, nikad ga ne bih kupio“.

2.

Nisu sva ostrva (nadam se) groblja prezervativa. Mora da ima onih na kojima buja život ili, ako ništa drugo, vlada red. Mislim na ostrva koja su u posedu pojedinaca, kao što je bilo (a možda je i dalje) ostrvce mog poznanika. On je, sećam se da je tada pričao, kupio to ostrvo kao kada se kupuje komad zemlje. Neko kupi njivu, rekao nam je tada, a neko kupi ostrvo. Gledali smo zadivljeno u njega – nije to mala stvar, biti vlasnik ostrva. Predložio sam mu da na ostrvu gaji marihuanu. (To je bilo pre nego što sam video ostrvce.) On je

odmahnuo rukom i rekao da neće ništa tamo da gaji. Možda će jednom, kada ostari, na ostrvu podići kuću, s tim što će kuća (objasnio je dok smo skupljali đubre na ostrvcetu) biti okrenuta na suprotnu stranu od većeg ostrva sa kafanom. Doduše, to je zapadna strana, što znači da neće moći da gleda kako se sunce rađa, ali će zato sunce biti samo njegovo dok zalazi. Kao ranoranilac, više bi voleo da pije prvu kafu pod zracima jutarnjeg sunca, rekao je, ali kada bi nam se sve ispunjavalo u životu, život i ne bi bio život. To me je zainteresovalo, ta ideja da život, da bi bio život, mora da sadrži neispunjene aspekte, međutim, on nije bio voljan dalje da priča. „Šta misliš“, pitao me je dok smo se vraćali na veće ostrvo, „koliko kurtona smo skupili?“ „Četrdeset“, rekao sam. „Mora da ih je bilo više“, rekao je. Nadao sam se da mu neće pasti na pamet da proveravamo koliko ih je stvarno bilo. „Najmanje četrdeset“, naglasio sam. „Ako nije bilo pedeset“, rekao je, „nije bio nijedan“. Kasnije, za vreme ručka, čuo sam da pominje broj šezdeset, ali sedeo sam daleko od njega i, ko zna, možda je, zapravo, izgovorio neku drugu reč.

3.

A šta ja, u stvari, znam o ostrvima? Ništa. Kao dečak priželjkivao sam da se, kao Robinzon Kruso, nađem na pustom ostrvu, koje je u isto vreme trebalo da bude kasica-prasica, tj. neka verzija „ostrva s blagom“. Sve je to bilo veoma romantično u mojim mislima, onako kako su te knjige bile prilagođene mom tadašnjem uzrastu. Jedno od najvećih Robinzonovih dostignuća bilo je pravljenje suncobrana, i tako sam i ja video sebe: kako, duboko zamišljen, nosim suncobran dok koračam peščanom plažom i pesak mi curi između nožnih prstiju.

Avanturistička literatura je prepuna priča o ostrvima jer ona, kao svojevrsni svetovi izvan svetova, nude zahvalna utočišta, izdvojena područja za razne eksperimente, vremenske oaze u kojima vreme drugačije teče, baze za istraživanje mora i okeana, kažnjeničke kolonije na bezbednoj udaljenosti od ostatka sveta. Mimo literature, ostrva su mi mnogo manje značila i sklon sam da pomislim da, za razliku od onih izmaštanih, ostrva pre nude osećanja skućenosti i sputanosti nego osećanja slobode i bezbrižnog kretanja. Ostrvo je, u nekom smislu, zatvor bez zidova. U kom god pravcu čovek da krene brzo će istrošiti mogućnosti kretanja, a to će za neke ljude predstavljati izvor najdublje očajanja.

Pretpostavljam da ovako govorim o ostrvima jer sam bio samo na nekoliko njih: Krk, Korčula, Hvar, Brač, Murter, Rodos, Kipar, Ratno ostrvo, Menhetn, Engleska, verovatno ima još neko. Da, rečno ostrvo u Kalgariju, gde se nalazi restoran u kojem sede junaci mog romana *Mamac* – na njemu sam bio bezbroj puta. I oni gradovi koji su, zapravo, podignuti na arhipelazima, i to se, valjda, računa. Ali ipak, sve u svemu, malo je to, nedovoljno za ljubav, nedovoljno za odbijanje ljubavi.

Uprkos tome, dok sam bio mlađi često sam priželjkivao da živim na nekom ostrvu u južnim morima. Ono što me je stvarno privlačilo nije bila nikakva romantična ideja o samotnom životu i sjedinjavanju sa prirodom, već reakcija na priče o polugolim prekrasnim ženama koje su uspevale tamo kao voće za slobodno branje. Čvrste preplanule dojke, osmesi dobrodošlice, gipki udovi, kosa crna kao noć – to su bila moja ostrva, to sam čitao u zvuku reči Tahiti ili Havaji ili Samoa. Možda bih tamo otkrio još nešto, ali to ne bi bilo ono zbog čega bih krenuo na tako dalek put.

4.

Uloga ostrva u našim životima možda je najbolje definisana pitanjem na koje često nailazimo u medijima: koju biste knjigu ili ploču ili bilo šta poneli na pusto ostrvo? Pretpostavljam da to pitanje podrazumeva da bismo – osim toga što treba da ponese – tamo bili snabdeveni svim ostalim stvarima, odnosno, da bismo na pustom ostrvu imali potpuni komfor. Dakle, imali bismo televizor i ostale uređaje, i samo bi nam nedostajali filmovi ili muzika koji bi naš boravak činili stvarno srećnim. Drugim rečima, takva pitanja podrazumevaju da smo na tom imaginarnom pustom ostrvu srećni, jer da smo nesrećni, da smo na nekom pustom ostrvu zbog brodoloma, čemu muzika, čemu filmovi, kad ionako ne bismo imali na čemu da ih gledamo i slušamo. U tom slučaju bolje bi nam došlo malo leba i sira, o vodi i da ne govorim.

Istina je, međutim, da su takva „ostrvska pitanja“ zanimljiva, jer nas stavljaju u situaciju da testiramo svoj ukus i, možda, nešto naučimo o sebi. Na primer, već sama pomisao na pitanje o tome koje bih tri knjige poneo na pusto ostrvo baca me u očajanje. Odabrali samo tri knjige pre mi zvuči kao neka vrsta kazne, jer šta ako taj boravak potraje i tokom narednih godina budem primoran da ih pročitam još bezbroj puta? Koliko puta možete da čitate jednu istu priču? I stvarno, čitao ih ili ne čitao, koje bi tri knjige to bile? Jedna od njih besumnje bi bila Biblija; druga bi bila Muzilov roman *Čovek bez svojstava*, koji bih tada valjda uspeo da pročitam do kraja; treća bi bila slikovnica *Dobro drvo*, beskraino jednostavna i beskraino lepa knjiga, jedna od onih koje se doista mogu čitati bezbroj puta, s tim što svaki put deluju kao pouzdani čistači duše.

Sa pločama je druga priča, odnosno, čini se da je lakše napraviti izbor, mada ubrzo zatičem sebe kako zagovaram da bi, u slučaju ploča, izbor trebalo povećati bar na pet ploča. Idealno bi bilo deset, kažem, po jedna-dve iz mojih omiljenih muzičkih oblasti – malo regea, malo bluza, malo roka iz šezdesetih, malo psihodelije, nešto klasično i nešto etničko, nešto avangardno. Na kraju, ili na početku, našlo bi se neko izvođenje kompozicija Erika Satija, a bili bi tu i Prins Far Aj, grupe Graundejšn i Stili Den, Bob Dilan, Van Morrison i Bob Marli, i onda bih zastao, jer ne bih mogao da se odlučim koga još da ponese. Doduše, i ti izbori su postali relativni, jer ako na tom ostrvu već postoji struja, televizor i razni plejeri, zašto onda ne bi postojao i kompjuter, a sa njim i pristup internetu? Tada bi pitanje izbora knjiga, muzike i filmova postalo nevažno. Tako je internet uništio još jedno romantično razmišljanje, odnosno, ukazao na to da danas pravo pitanje glasi: Na koja tri vebsajta biste voleli da imate neograničen pristup kada biste se našli na pustom ostrvu? (Pretraživački programi, naravno, ne dolaze u obzir!)

5.

Nijedan čovek nije ostrvo.

Svaki čovek je ostrvo.

Šta je tačnije? Da li se te dve tvrdnje uopšte razlikuju? Ili, u stvari, kazuju isto? Da li istovremeno možemo da budemo i ne budemo ostrvo, povezani sa svim postojećim stvarima i potpuno nepovezani sa njima?

Nijedan čovek nije ostrvo – odnosno, ne stoji sam za sebe – već je deo veće celine (koja je deo još veće celine, itd.) u kojoj je sve povezano sa svim ostalim delovima.

Svaki čovek jeste ostrvo – odnosno, stoji sam za sebe u celini koja je samo prost zbir jedinki koje međusobno, čak i ako nam se čini drugačije, uopšte ne komuniciraju.

Dilema ne postoji, jer ostrva nisu izdvojena iz prirodnog sistema. Reći da nijedan čovek nije ostrvo znači upravo suprotno – da svaki čovek jeste ostrvo. Nijedno ostrvo nije pusto, kao što nijedan čovek nije sam.

Ali mi, naravno, ne govorimo o pravim ostrvima, već govorimo o reči „ostrvo“, a čim počnemo da govorimo o rečima, stvarnost iščezava. „Ostrvo“ nije pravo ostrvo; „ostrvo“ je reč koja postoji u onoliko značenja koliko ljudi ima na svetu. „Ostrvo“ je samo senka ostrva, ništa više, i tek kada zaboravimo na „ostrvo“, možemo doista da se nađemo na njemu.

6.

Eto, umesto da pišem o peščanim plažama, dubokim senkama i dragocenim izvorima slatke vode, raspredam o jeziku, što me nagoni na pomisao da je sam jezik, u stvari, ostrvo, da svako od nas živi u svom jeziku kao na ostrvu, te da opstajemo kao kakvi neprekidno promenljivi arhipelazi. Navedeno poređenje verovatno nije dobro, ali ništa bolje nisam uspeo da smislim. Trebalo je, u stvari, odavno da priznam da meni ostrva ništa ne znače, da bi, ako već govorim o njima, pre trebalo da govorim o odbojnosti nego o privlačnosti, i da je za sve to, verovatno, kriv strah od vode. Lavor pun vode je moje more; kada puna vode je okean. Nema tu mesta za ostrva, daleke horizonte, kokosove orahe i divlje orhideje. Umesto njih, vidim najezdu džinovskih kraba, užareno sunce i pesak pod zubima. Skidam čarape i spuštam stopala u lavor. Prethodno sam u vodu dodao mirišljave soli i okrepljujuće biljne eliksire. Piljim u moja stopala i čekam da se nešto desi. Ništa se ne dešava. Moja stopala su i dalje bela, kroz vodu povremeno proleprša neki mehur, površina vode se zatalasa kada pomerim nogu. Nikakve veze nema to sa ostrvima, zašto nastavljati dalje? Ostrva su samo zamena za izgubljene rajeve, slabašna nada da ipak postoji netaknuta rajska bašta, i ko u to ne veruje, taj nema šta ovde da traži, i evo, odlazim, idem, nema me više.

7.

Ostalo mi je još samo da zamislim ostrvo za one koji ne vole ostrva. Okruženo je visokim panoima na kojima su nacrtane šume, planine, ovce na padini, polje puno maslačka, pustinska oaza, glečeri i mnogi drugi prizori. Panoi su dovoljno veliki da se vide nebo i oblaci, a da se ne vidi more, tako da oni koji tu žive mogu da veruju da, zapravo, ne žive na ostrvu. Ne zna se koliko ima takvih ostrva, premda se mogu čuti glasine prema kojima ih ima na stotine, na hiljade, razbacanih na sve strane, čak i na pojedinim pravim ostrvima. Prema drevnoj apokrifnoj *Knjizi o ostrvima*, koja se čuva, kako neki kažu, u crkvi Sv. Jovana na Malti, najveći ostrvski posvećenici takođe žive na ovim maskiranim ostrvima jer se tako nalaze u stalnom iskušenju i čežnji za pravim ostrvima. I kao što su stiliti nekada davno živeli na vrhovima stubova, tako ovi posvećenici stanuju na najvišim spratovima solitera i pokušavaju da dospeju sa one strane oslikanih panoa. Da bi u tome uspeali, oni praktikuju zamršen splet mentalnih vežbi i telesnog posta, i onda, kada postanu laki kao pero, prepuštaju se vazдушnim strujama i odleću na prava ostrva. Kada je noć vedra i vetrovita, onaj ko ima dovoljno strpljenja može da ugleda nekog posvećenika kako preleće preko neba i nestaje u procepu mraka. Ako tada poželi neku želju, sigurno će mu se ispuniti, ali da bi se to desilo, mora da dođe na ostrvo. Bilo koje. Pa i ovo.